

Відкриваючи завісу мовчання

(Спогади Ганни Прокончук про Голодомор 1932-1933 рр. у селах кол. Острозького повіту по радянську сторону міжвоєнного кордону)

На її долю випало чимало випробувань. Та, напевно, найстрашнішою сторінкою її життя став голод 1933 р. Спогади про її голодне дитинство донині не дають спокою, бо вона була свідком тих далеких подій, жертвою жорстокості тоталітаризму тодішньої системи, яка свідоомо знищила мільйони українців. Усвідомлення цього дають жінці силу і терпіння, а ще неабияку мужність розповідати про побачене і пережите. Народившись 6 серпня 1926 р. в с. Лисиче Славутського району на Хмельниччині, маленькій шестирічній Ганні довелося рано забути про веселість і безтурботність дитинства. Часи були важкі, особливо для багатодітної родини, адже їх у сім'ї росло семеро. Тому доводилося усім працювати по

наймах, аби заробити шматок хліба. «Коли мені було 6 років, служила я в селі Новий Кривин, – розповідає Ганна Данилівна, – пасла корову у людей. У сім років пішла в перший клас у своєму селі. Ходити було далеко, майже чотири кілометри. Хазяйка будила ранесенько, щоб я ще корову встигла напасти. Напасу, а тоді їла чи не їла – біжу в школу, щоб не запізнитися на уроки. Відпочивала біля кожного стовпа, бо сил-то не було, і бігла, бо хотілося вчитися. А потім служила в селі Українка, куди мене забрала батькова сестра перед війною. А там почалася війна. Мама мене й забрали додому. Ходила в колгосп на роботу. Була ланковою, скородила коровою поле. Діти

працювали нарівні з дорослими хоча й повний світловий день, бо ж всі розуміли, що війна, але сіяти та збирати хліб треба комусь, – продовжує свою розповідь пані Ганна. – У колгоспі мене і ще трьох дітей судили за невикористаний мінімум трудоднів. А ми ж були неповнолітніми. Та це суд не спинило, бо наші батьки були вислані, і ми вважалися дочками, так званих, ворогів народу. Суд нам присудив до 2-х років примусових робіт у колгоспі або на видобуванні торфу в с. Стригани. Ті троє лишилися в колгоспі, а я

поїхала на торф. Подумала собі, що в колгоспі працюватиму даремно, а на торфі, хоч і вираховуватимуть за судимість, проте і копійку якусь матиму. Заробляла мізерні гроші і все віддавала мамі, бо мама платили великі податки – 40 кг м'яса, 300 штук яєць і 500 літрів молока потрібно було здати державі. Мене, як засуджену, поставили на роботу в кар'єр копати торф. Дали штикову лопату в руки і працєю. О, Боже, яка ж вона тяжка була та штикова лопата для мене, 12-річної дівчинки, – сумно зітхає Ганна Прокопчук. – Я копала, копала, втомилася, лопата вислизнула з рук і попала в барабан. А десятник був чоловік суворий, більшовик, став на мене кричати, що я засуджена і нібито спеціально кинула лопату. Я плакала і говорила, що лопата вислизнула з рук випадково. Тоді забрали мене із кар'єра нагору знімати крошку. Так я й відбудувала свій термін покарання», – підсумовує Ганна Давидівна.

Проте у безпросвітності тих важких торф'яних буднів доля не залишила її напризволяще, та й сама дівчина не опускала рук, боролася за краще життя, бо знала, що не заслужила такого покарання, не скоїла злочину, який повинна так тяжко спокутувати. Тому, на відміну від колгоспників, які у той час паспортів не мали, Ганна, як працівниця промислового підприємства, здобула такий документ. Маючи на руках паспорт, працевлаштувалася в Острозі санітаркою у пологовий будинок. Згодом закінчила медичні курси і трудилася медсестрою. 52 роки трудового стажу у медицині - це не просто цифра для Ганни Давидівни, це роки наполегливої праці. Та поряд з робочими буднями у білому халаті, жили і народжувалися сімейні свята і традиції. Бо ж за плечима і одруження, і народження доньки та сина, будівництво власного будинку, в якому проживає і донині з чоловіком Олексієм Даниловичем, який теж добре пам'ятає голодні роки 33-го і коржики з тирси. Але всі ці роки жили у її пам'яті спогади про те, як від голоду у 33-му померла її молодша сестричка Марія, як усі її четверо сестер поневірялися по наймах, виконуючи будь-яку роботу за їжу, як старший брат Афанасій пас 15 корів за скибочку хліба, але сам ніколи її не їв, а приносив і ділився з ними, з сестрами. Зі сльозами на очах розповідає Ганна Давидівна про трагічну долю свого талановитого брата, який, працюючи у 1936-37 рр. в редакції Славутської районної газети, змушений був після виселення в Сибір батька виїхати у Дніпродзержинськ. У роки війни загинув на фронті. «Вийжджаючи, Афанасій наказував нам берегти його рукописи з віршами, – згадує пані Ганна, – але як село під час окупації німці зібралися палити, то наша родина тікала у Мошаницю Острозького району, і я, поспішаючи, заховала рукописи брата в коноплях. У поспіху про це забула. Коли повернулися, то на листках нічого не можна було прочитати – дощ усе знищив», – змалює жінка ще один фрагмент із тисячі споминів. Ще однією пекучою сторінкою у спогадах Ганни Прокопчук є доля батька. Про нього вона розповідає з особливою теплотою і любов'ю, а ще з невимовним болем. Бо не може заспокоїтися її душа від

того, що батько, переживши поневіряння на засланні, так і помер, не дочекавшись реабілітації. «Мій батько був грамотний, а таких тоді сталінський режим не щадив. Примусили його написати заяву в колгосп. Всіх тоді залякували. Хата в нас була покрита соломною. А в моєї подруги Процюк Євгенії (вона ще жива) хата була покрита жестю, то забрали батька і матір, а дітей було троє, дві дочки і син, синові було 3 роки. Вночі викинули їх з хати, ночували під плотом. Моїх батьків теж забрали як куркулів, але маму відпустили, бо нас було семеро, і всі маленькі. Тільки через багато років прийшла бумага, що батько був не куркуль, а хазяїн, — продовжує моя співрозмовниця. – Батько повернулися з Воркути такий страшний, худий, як говориться, були на ньому тільки шкіра та кістки. Був дуже схожий на жебрака. Довго татусь не могли своїх дітей розрізнити, навіть забули наші імена, так було йому тяжко у таборі, ледве вижили. Розказували, як завезли їх у Воркуту, навкруги непроглядний ліс, мороз 30-40⁰ С. Різали ліс, будували бараки, здирали з сосни кору, варили і пили. Ранком встанеш, через трупи неможливо було пройти. Страшно нам було слухати його розповідь, але вірили кожному слову, бо самі бачили на свої очі, як вмирили люди з голоду. Не довго тато пожили з нами, 2 липня 1979 р. померли, а 27 квітня 1991 р. на підставі ст. 1 Закону України «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні» його було реабілітовано. Як жаль, що справедливість восторжествувала так пізно! Лише пам'ятник у нашому селі скорботними стелами височіє у небо, нагадуючи про пережите», – з боєм завершує свою розповідь Ганна Давидівна.

Гірких і болючих сторінок історії не перепишеш, звичайно, але знати і пам'ятати про ті трагічні часи ми повинні, щоб не повторилися такі страхіття знову. У цьому твердо переконана і моя співрозмовниця, тому і не відмовляється від зустрічей з молоддю, виступає на мітингах, повідуючи правду про те, що багато літ було під чорною завісою мовчання.